

Dějiny trestního práva

II. Právo za absolutismu

Ladislav Vojáček

lav@mail.muni.cz

Osnova prezentace

1. Právo za absolutismu
2. Soudní řízení
3. Trestní právo
 - Pobělohorské změny
 - Trestní zákoník Josefa I. 1707/1708
 - Trestní zákoník Marie Terezie 1768/1769
 - Trestní zákoník Josefa II. 1787
 - Trestní (kriminální) řád Josefa II. 1788
 - Zákon o zločinech a těžkých přestupcích policejních 1803
4. Procesní předpisy – přehled

1. Právo v období habsburského absolutismu (1620-1848)

1. Počátky absolutismu

2. Osvícenský absolutismus (1740 – 1789)

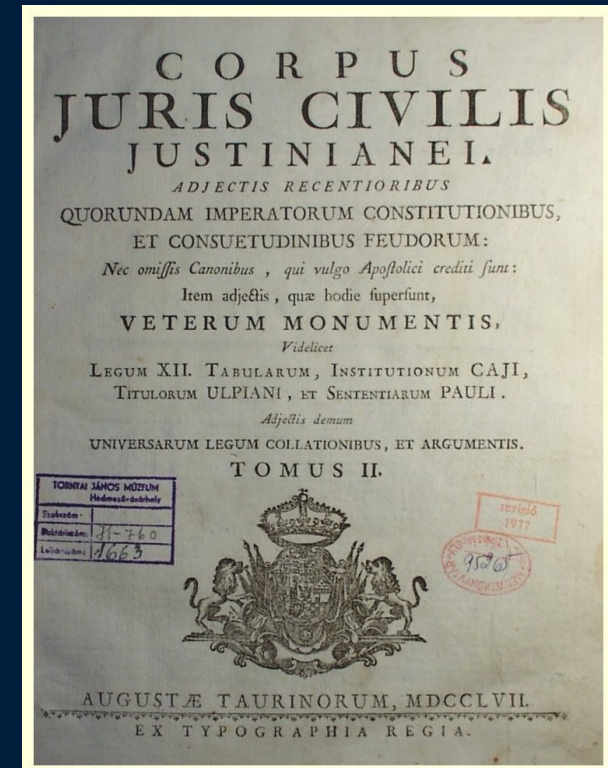
3. Metternichovský (policejní)
absolutismus

České země v 17. a 18. století

Základní tendence vývoje právního řádu

- královská nařízení hlavním pramenem práva
- vliv římského práva
- přirozenoprávní koncepce
- unifikace
- vláda psaného práva (+ kodifikace)
- soukromé a úřední sbírky právních předpisů
- aplikace odborníky
- samostatná úprava civilního a trestního procesu
- zásada zákonnosti v trestním právu

Soukromé a úřední sbírky zákonů

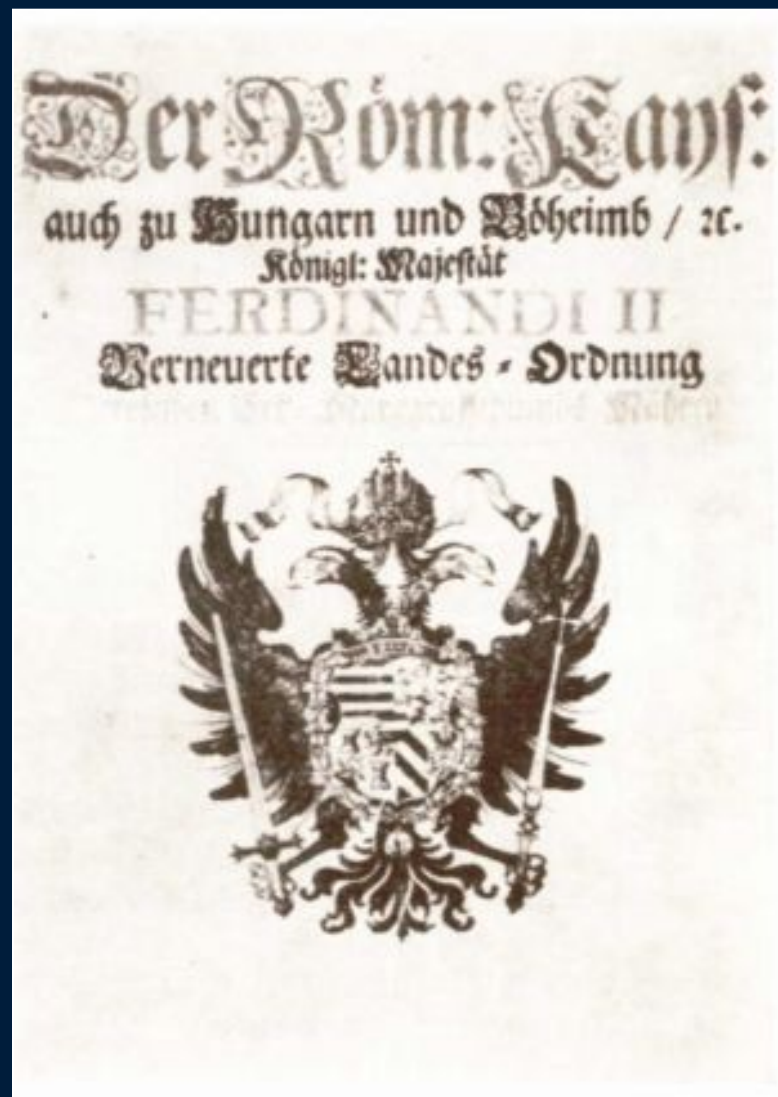
- soukromí zpracovatelé
 - (Wekebrod, Kropatschek, Wiengarten, Pichl, Roth, Goutta, Kanka, Blaschek, Kostetzky)
- oficiální úřední sbírky zákonů pro celé soustátí
 - Sbírka justičních zákonů (J.G.S., od roku 1780)
 - Sbírka politických zákonů (P.G.S., od roku 1790)
- provinciální sbírky zákonů
 - (na začátku 19. století; Morava a Slezsko měly společnou)

Městské právo a další zvláštní práva

- městské právo
 - = nástroj unifikace
- horní a lenní právo
 - opírala se stále o starší české předpisy
 - udržela si své specifické postavení až do začátku druhé poloviny 19. století

Obnovená zřízení zemská

- unifikace (subsidiární platnost Koldína)
- modernizace
- vliv římského práva (zejm. *Novelae et declaratoriae* – 1640, 1650)
- římsko-kanonický proces
- zvýšená trestněprávní ochrana panovníka a panovnického dvora

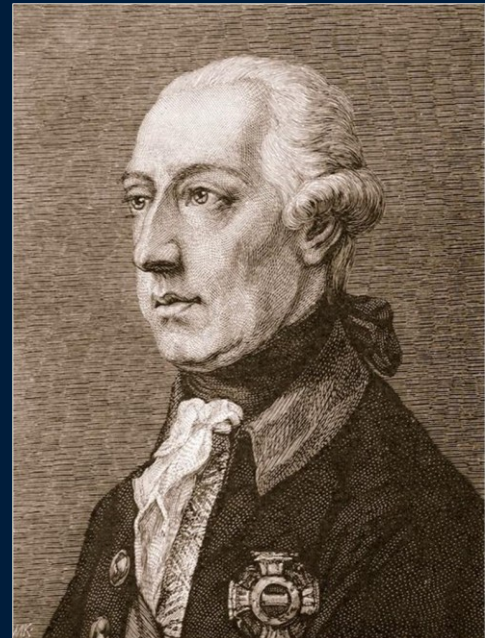

První kodifikace

- nejdříve trestní právo
 - většinou společně hmotné i procesní právo
 - nejdříve přežitky středověkého pojmání
 - od Josefa II. moderně pojaté zákoníky
 - trestní zákoník z roku 1803
- občanské právo
 - dlouho jen dílčí úspěchy
 - ABGB

Exkurs: Kodifikace občanského práva

- Codex Theresianus – neschválen MT
 - kazuistika
 - nejednotnost
- občanskoprávní předpisy Josefa II.
 - manželský patent (1783)
 - patent o dědické posloupnosti (1786)
 - první díl občanskoprávní kodifikace (1786; Všeobecná práva městská. Díl I.)
- Všeobecný občanský zákoník (ABGB, 1811)

2. Organizace soudnictví

- dlouho přežívá stavovský partikularismus (+ zemský soud ztratil svrchovanost, pronikání němčiny)
- 1548 apelační soud jako druhá instance (samostatný pro Moravu a Slezsko 1753)
- omezení hrdelní pravomoci měst a vrchností za Marie Terezie (v Čechách 356 – 25, na Moravě 200 – 25; justiciář)
 - odvolání k apelačním vrchním kriminálním soudům
- vrcholnou instancí původně dvorská kancelář, od 1749 Nejvyšší soudní úřad
- Josefská soudní reforma 1783

Josefínská soudní reforma (1783)

- základní rysy
 - hierarchizovaná soudní soustava
 - profesionalizace
 - důslednější oddělení soudnictví od správy
 - rovnost před vyššími instancemi
- všeobecné soudy
 - místní, apelační a Nejvyšší soudní úřad ((senát pro Českou korunu)
- privilegované soudy (jako první instance)
 - zemské soudy, horní soudy ad.
- zvláštní soudy (jako první instance)
- dvojinstančnost

3. Trestní právo – pobělohorské změny

- Obnovená zemská zřízení (1627, 1628)
 - zvýšená ochrana panovníka (ne státu jako takového)
 - zásada oficiality (ale přípustná i soukromá žaloba)
 - obžalovací princip nahrazen vyhledávacím (inkviziční)
 - písemný proces (podání žaloby, výslech stran i svědků, předčítání svědectví před soudem, rozsudek)
 - tajný proces
- selské řády a instrukce
- písemnost postupně pronikla i do řízení před městskými soudy (instrukce 1641, 1644)

Kodifikace trestního práva

- starší ovlivnila Constitutio criminalis Carolina
- dolnorakouská Ferdinanda (1656), hornorakouská Leopoldina (1675)
- Trestní zákoník Josefa I. (1707/1708)
- Constitutio criminalis Theresiana (1768/1769)
- Trestní zákoník Josefa II. (1787)
- Zákoník o zločinech a těžkých přestupcích policejních (1803)

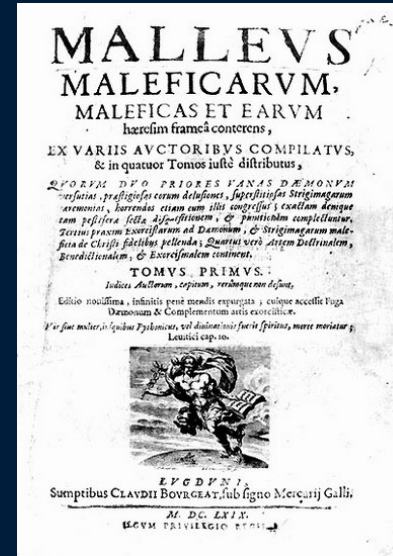
Trestní zákoník Josefa I. (1707/1708)

- první samostatný trestní zákoník v českých zemích
- procesní i hmotné právo
- unifikace v teritoriálním i personálním smyslu
- podpůrně vedle něj ustanovení zemského a městského práva a také Constitutio criminalis Carolina
- inkviziční proces (akuzачní při zahájení ze soukromé iniciativy)
- ujednotil trestní řízení před všemi typy soudů v ČZ

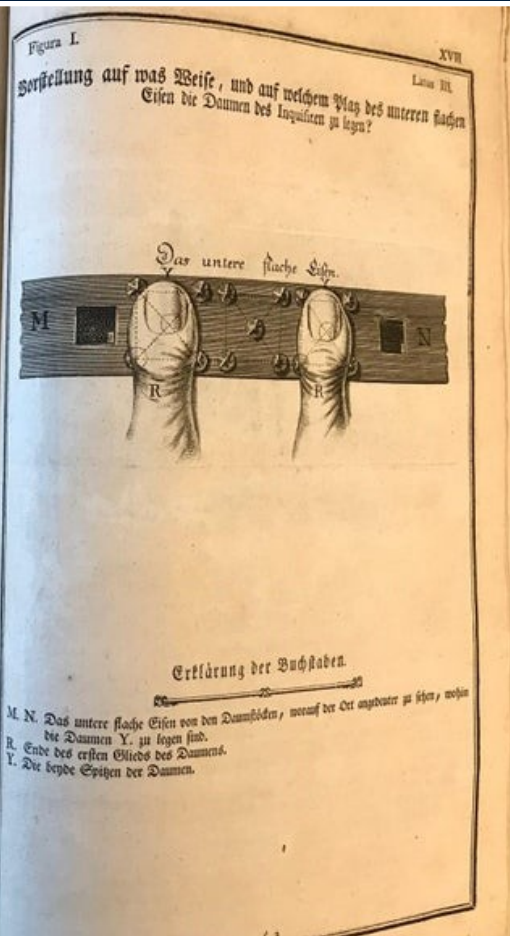
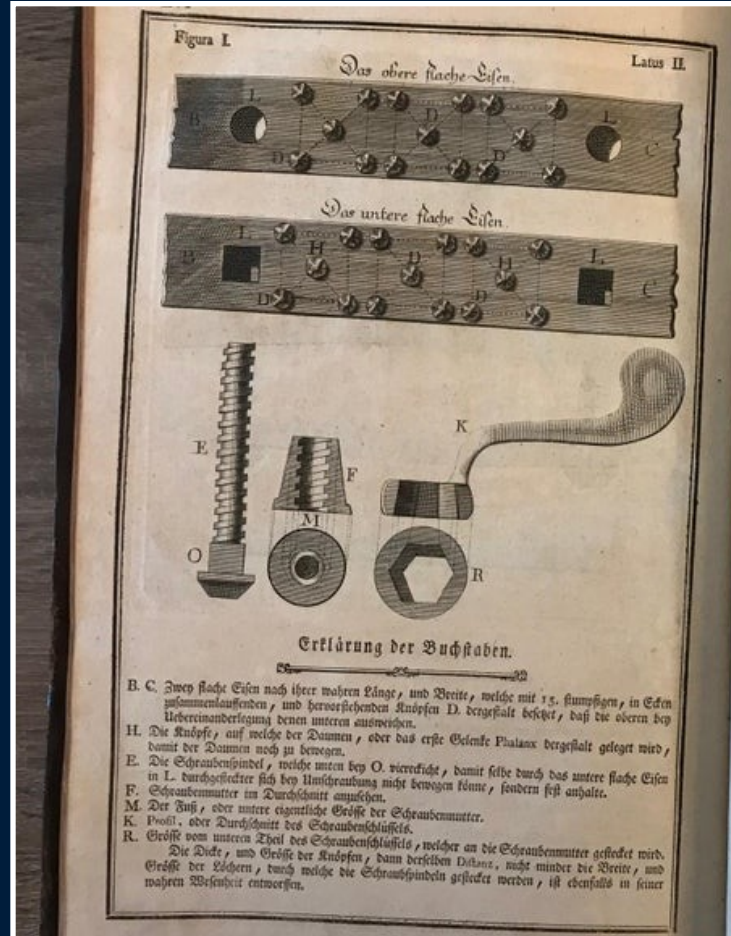
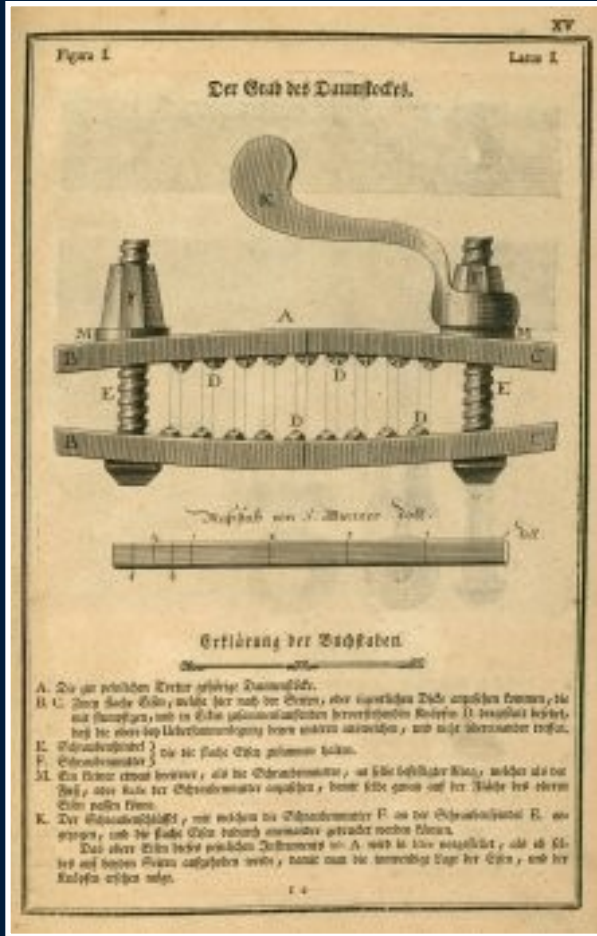

Constitutio criminalis Theresiana (1768/69)

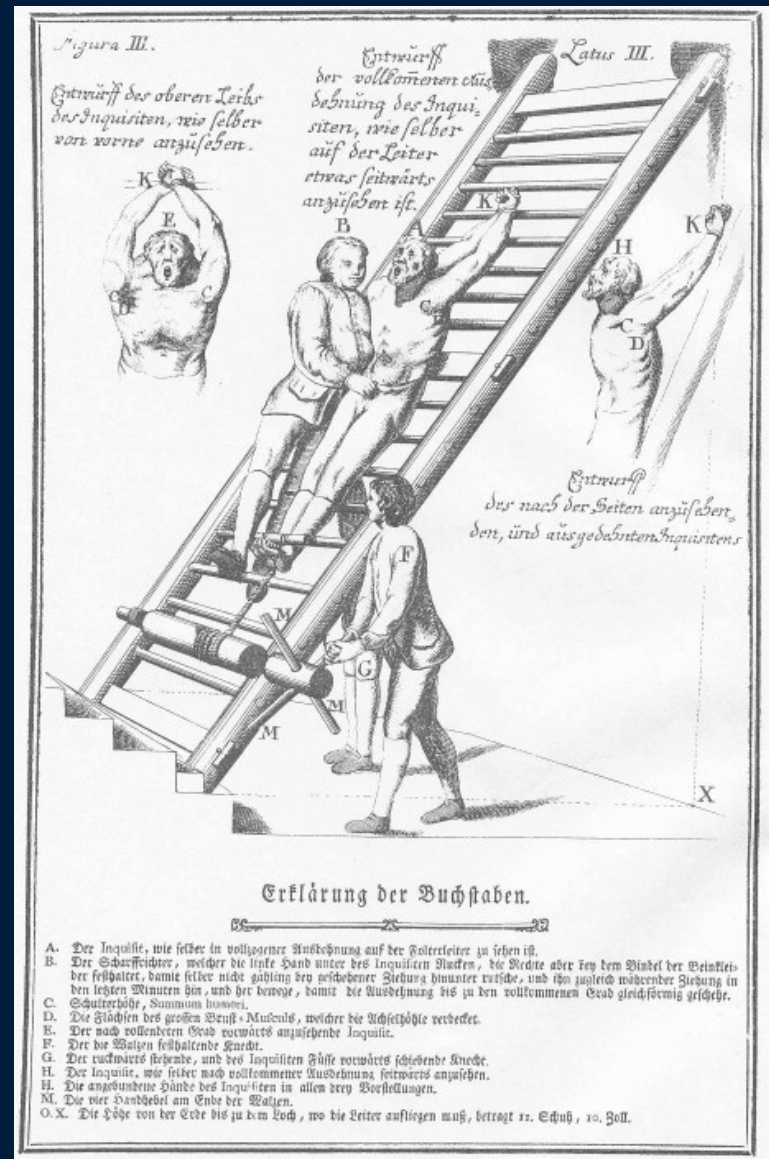
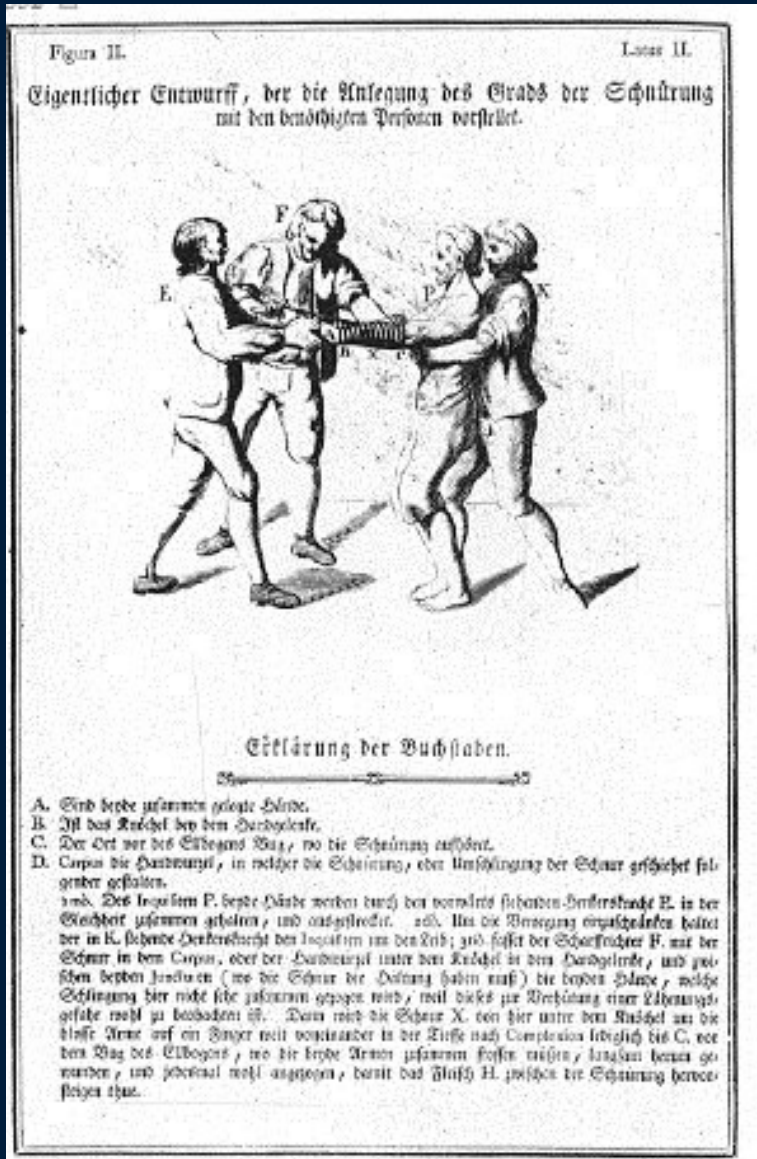
- naposled středověké pojetí práva
- přerušení vývoje českého práva
- především delikty proti Bohu, církvi a státu
- středověké přežitky (vliv CCC, CCF 1656):
 - vágnost skutkových podstat
 - stíhání deliktů sine lege
 - čarodějnictví (Kladivo na čarodějnice)
 - sexuální TČ (cizoložství, sodomie – trest i pro zvíře)
 - trest = prostředek odplaty a zastrašení, symbolický
 - krutost (msta pachatelů; kruté způsoby výkonu trestu smrti, mrzačení, tělesné tresty)
 - soudce = žalobce, soudce i obhájce
 - presumpce viny (+ „právní přítel“ až u soudu)
 - zákonná důkazní teorie (přiznání = corona probationis)
 - tortura („pozitivum“: ne soudcovská svévole; zrušení 1773, 1776; kritici: např. Josef Sonnenfels)
- + tajná instrukce (promíjení trestu smrti; odvedení do vojska)

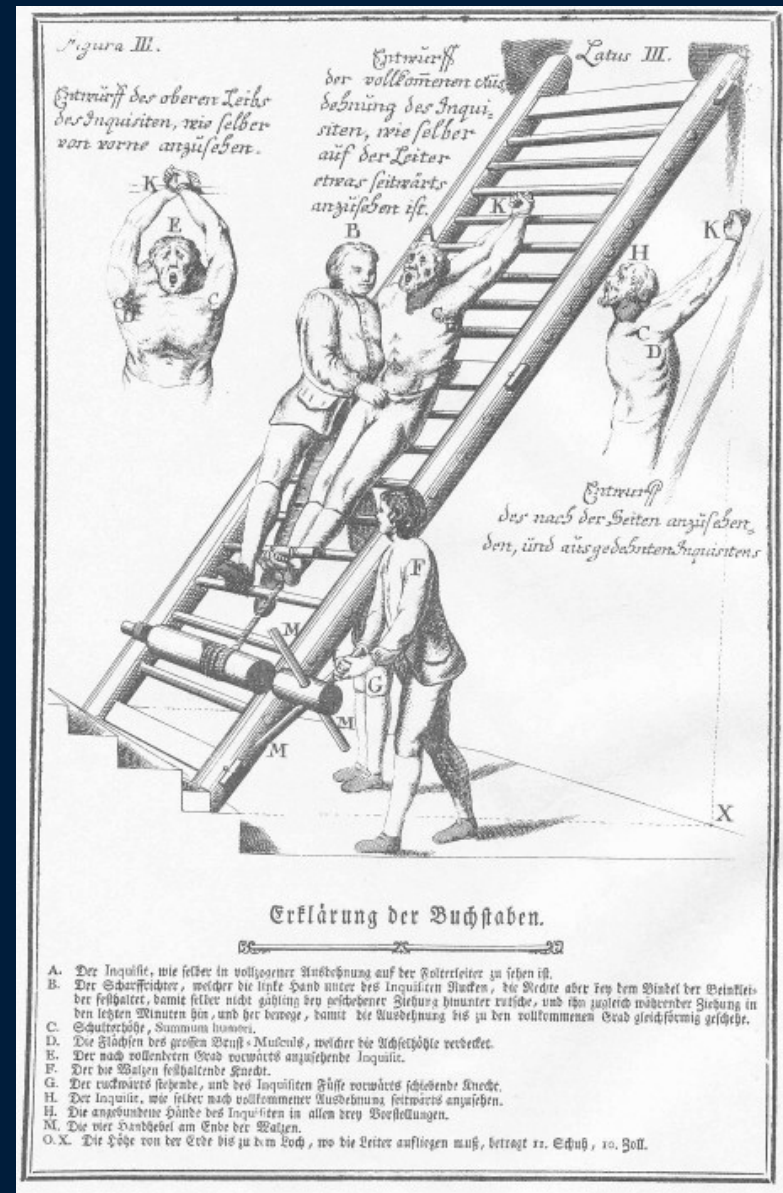
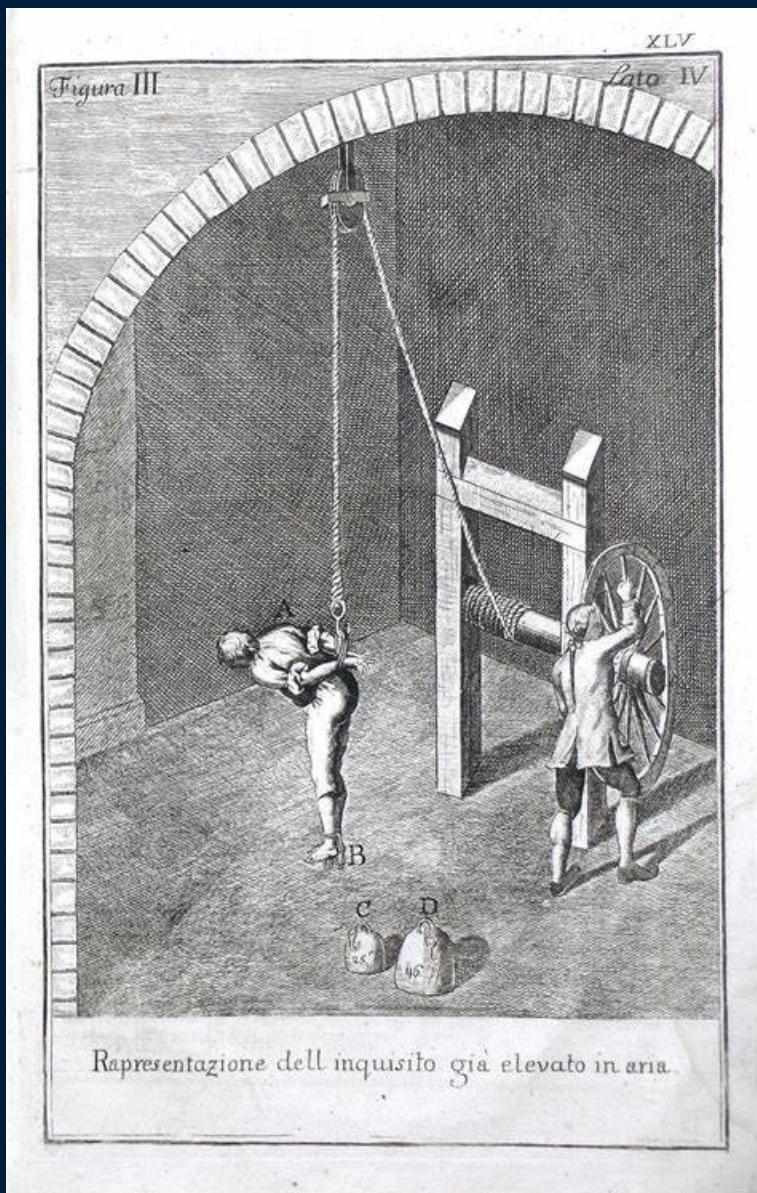
Tortura podle Tereziány I.

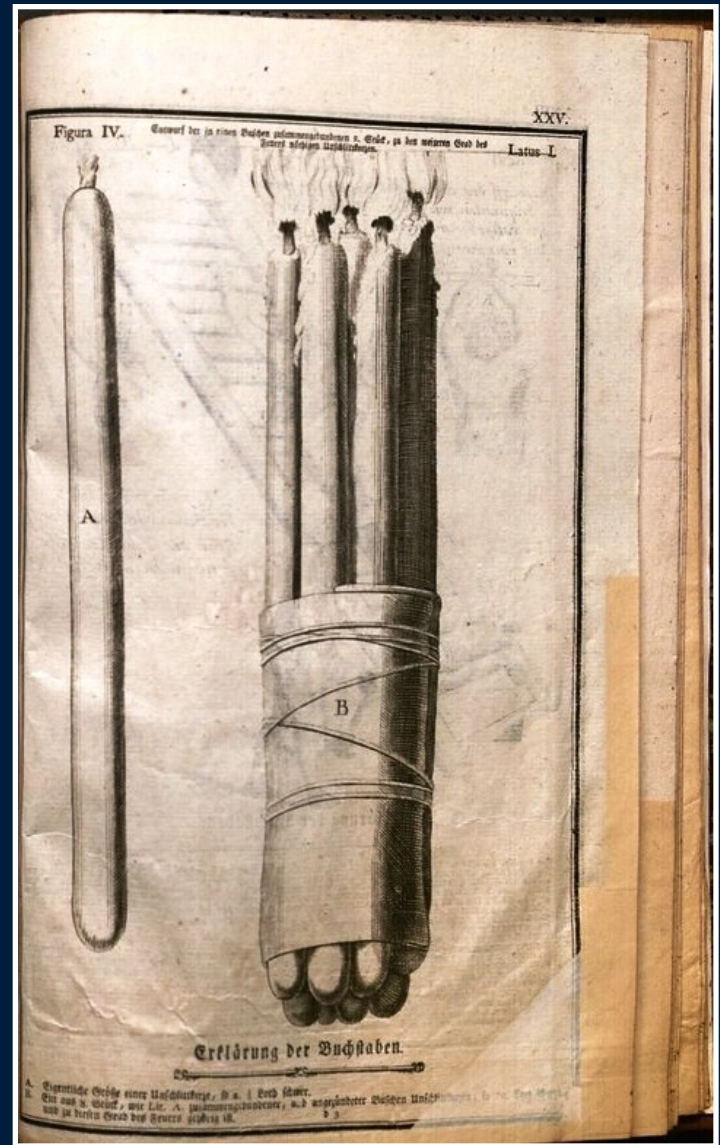
Tortura podle Tereziány II.

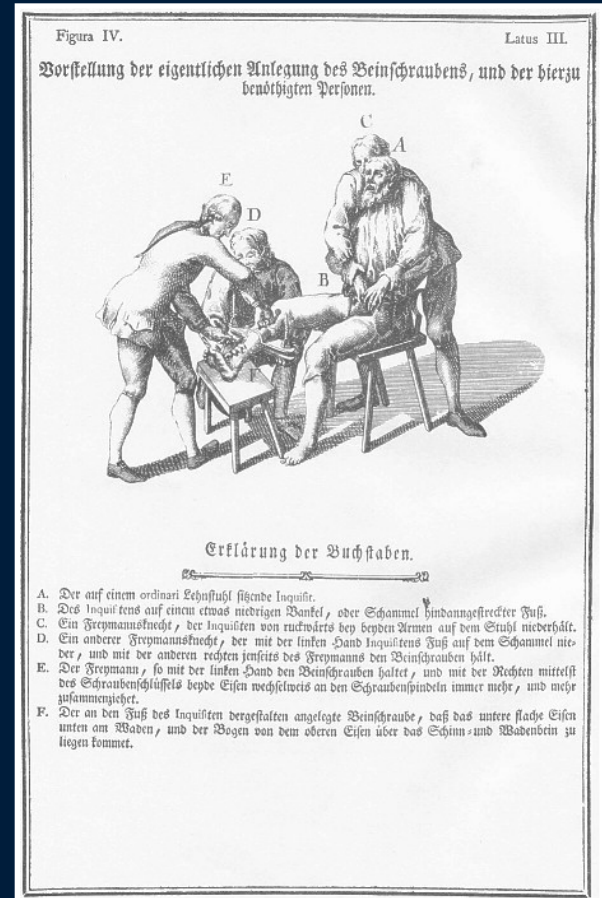
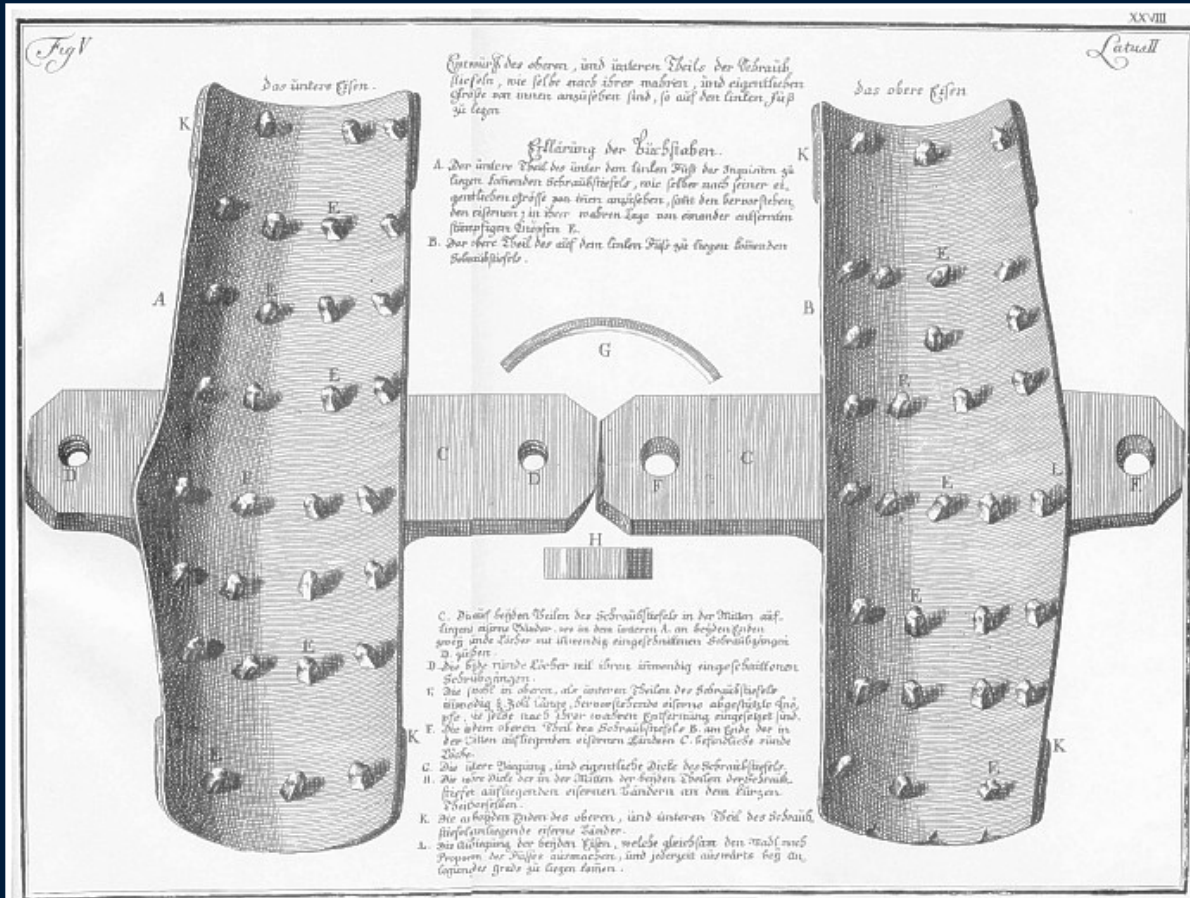
Tortura podle Tereziány III.

Tortura podle Tereziány IV.

Tortura podle Tereziány V.

Trestní zákoník Josefa II. (1787)

- východiskový předpis moderního trestního práva
- vliv osvícenské právní filozofie
- předchůdce: CCLeopoldina (Toskánsko, 1786, zrušil trest smrti)
- zásada zákonnosti (nullun crimen sine lege, nulla poena sine lege)
- úplnost, vytríbenost a stručnost
- výčet polehčujících a přitěžujících okolností
- stanoveny podmínky zániku trestnosti pachatele
- trestný i pokus trestného činu
- výchovná funkce trestání (C. Beccaria: O zločinech a trestech, 1774)
- zrušení trestu smrti
- nedostatky: kruté tělesné tresty, dlouhé tresty odnětí svobody

Cesare Beccaria (1738-1794)

Des
Herren Marquis von Beccaria
unsterbliches Werk
von
Verbrechen und Strafen.

*In rebus quibuscunque difficilioribus non expectandum,
ut quis simul et serat et metat; sed praeparatione opus est,
ut per gradus maturescant. B A C O Serm. Fidel. XLV.*

Auf das Neue
selbst aus dem Italiänischen übersezt
mit
durchgängigen Anmerkungen
des Ordinarius zu Leipzig
Herren Hofrath Hommels.

Breslau,
ben Johann Friedrich Korn, dem ältern.

1 7 7 8.

Trestní (kriminální) řád 1788

- poprvé odděleně od trestního práva hmotného
- poprvé samostatně trestní řád a civilní soudní řád (1781)
- proces nadále inkviziční (tajnost a písemnost)
- kvalifikovaní soudci
- už ne tortura ani středověké procesní přísahy
- tělesné tresty za neposlušnost soudu
- X řízení o přestupcích: instrukce 1787

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803)

- opět upravil hmotné i procesní právo společně
- moderní principy trestního práva hmotného
- základ pozdější úpravy z roku 1852
- zmírnění trestní represe (cejch, vlečení lodí po Dunaji)
- neznalost zákona neomlouvá
- trestá se i pokus, návod, pomoc
- trestnosti zbavuje nepřičetnost, nedostatek věku, neodolatelné donucení, náhoda, nedbalost nebo neznalost možných důsledků
- tresty: oběšení, žalář (doživotí nebo 6 měs. – 20 let); ztráta práv, peněžité tresty, propadnutí věci, bití, posty, příp. vyhnanství
- trestní řízení stále inkviziční (tajné, písemné)

4. Procesní předpisy – přehled

- římsko-kanonický proces a písemnost (OZZ)
- původně jednotlivé zákoníky = OZZ, Josephina, Theresiana
- občanský soudní řád (1781)
 - rovnost procesních stran
 - dispoziční a projednací zásada
- trestní řád (1788)
 - tajné a písemné řízení
- trestní zákoník 1803

MILÁ MAMINKO A TATÍNKU, SEHNAL JSEM FANTASTICKÝ DŽOB,
I KDYŽ MI NEPŘEJÍCÍCI PŘEDPOVÍDAJÍ ZÁNİK TRESTU SMRTI.

Děkuji za pozornost!